

En longitudinell studie av identitet och psykisk hälsa hos en grupp utlandsfödda adopterade

MALIN IRHAMMAR & MARIANNE CEDERBLAD

Utlandsfödda adopterade får inte sin självupplevda svenskhet bekräftad av andra. Den biologiska familjen finns i deras tankar genom livet. Steget från en skyddande adoptivfamilj till ett självständigt vuxet liv kan bli svårare om man haft en traumatisk start i livet och en sen adoption.

Introduktion

Adoption av barn från andra länder startade efter andra världskriget i syfte att ta hand om övergivna barn från det krigsdrabbade Europa. Gradvis kom motiven för adoption att ändras från en ambition att ta hand om övergivna barn till att hjälpa barnlösa par i västvärlden. Barnen har kommit från många olika länder i Sydamerika, Asien och östra

Europa. Sedan slutet av 1960-talet har omkring 45 000 barn adopterats till Sverige.

Identitetsformande

Att som adopterad forma sin identitet handlar om att integrera olika aspekter av sin livshistoria, även före adoptionen. Grotevant (1997) menar att identitetsutvecklingen blir mer komplex när olika dimensioner av »annorlundaskap« såsom utseende, etniskt och kulturellt ursprung eller handikapp finns med i individens liv. Meier (1999) poängterar att självupptäckandets resa är livslång och pekar på vikten av att

---

Malin Irhammar, universitetslektor i psykologi, Institutionen för beteendevetenskap, Högskolan Kristianstad. Marianne Cederblad, professor em. i barn- och ungdomspsykiatri, Avdelningen för barn och ungdomspsykiatri, Lunds universitet. Projektet har genomförts med hjälp av medel från Högskolan Kristianstad och Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

studera etnisk identitetsutveckling ur ett longitudinellt perspektiv.

Tidigare undersökningar har visat att adopterades intresse för sitt biologiska ursprung är relaterat till barnets utvecklingsnivå, men också till adoptivfamiljens öppenhet gentemot barnets biologiska ursprung (Brodzinsky et al. 1981, 1986, Brodzinsky 1987, Grotevant 1997, Grotevant et al. 1994, 2000, Kirk 1981, 1995). Vidare har kvalitén på familjerelationerna, liksom möjligheten för barn och adoptivföräldrar att känna igen sig i varandra, visat sig vara av betydelse för adopterades intresse för sitt biologiska ursprung (Brodzinsky 1987, Grotevant et al. 2000, Schechter & Bertocci 1990). Ansträngda familjerelationer, adoptivföräldrarnas skilsmässa eller andra stressfulla livshändelser kan bidra till ett ökat intresse hos adopterade för sitt biologiska ursprung (Irhammar 1997, Sobol & Cardiff 1983).

Lägre självkänsla och psykiskt välbefinnande samt en känsla av bristande tillhörighet tycks huvudsakligen existera i den grupp av sökare som är mer upptagna av tankar på sitt biologiska ursprung och/eller vill träffa sina biologiska föräldrar (Irhammar 1997, Koval & Schilling 1985, Triseliotis 1973).

I anglo-amerikansk forskning har hävdats att barn med annat etniskt ursprung än sina vita adoptivföräldrar riskerar att utveckla en vit identitet och lär sig därmed inte de strategier som behövs för att möta diskriminering och rasism. Detta kan i sin tur leda till att barnet utvecklar en lägre självkänsla (Gaber 1994, Small 1984, 1986).

Kim (1995) fann emellertid i sin sammanfattning av studier av koreanska barn,

adopterade i USA, att barnen var välanpassade och generellt hade hög självkänsla. I allmänhet upplevde sig barnen mer amerikanska än koreanska. Liknande resultat har presenterats i undersökningar från Norge och Danmark (Botvar 1995, Rørbech 1989), där de flesta adopterade kände sig norska respektive danska. I Irhammars undersökning (1997, 1999) hade de flesta adopterade en svensk självidentitet, vilket innebar att de upplevde sig som svenskar och hade en svensk kulturell praxis. Individer med en svensk självidentitet hade ett bättre psykiskt välbefinnande jämfört med dem med en »icke-svensk« självidentitet.

Sammantaget har man i tidigare forskning funnit att olika faktorer relaterade till adoptivfamiljen, har betydelse för den adopterades sätt att förhålla sig till sitt ursprung och forma sin identitet. Oftast har man inte gjort någon tydlig distinktion mellan biologiskt och etniskt ursprung; inte heller mellan adopterades tankar på sin biologiska familj (inre sökande) och deras intresse att mer aktivt söka information om sitt biologiska ursprung (yttre sökande).

Psykisk hälsa

De flesta kliniska studier av adopterades psykiska hälsa visar att adopterade är 2-3 gånger överrepresenterade när det gäller psykisk ohälsa, jämfört med icke adopterade barn och tonåringar (Cederblad 1991, Kim et al. 1988, Zucker & Bradley 1998). De flesta problemen tycks uppstå under tonåren.

Epidemiologiska studier har inte givit lika konsistenta resultat. Några svenska

studier har visat att förskolebarn, yngre skolbarn och tonåringar har utvecklats väl (Cederblad 1981, 1982, Cederblad et al. 1999). I en nyligen genomförd registerstudie av 11 320 utlandsfödda adopterade i Sverige födda 1970-1979, fann Hjern et al. (2002) en ökad risk för psykisk ohälsa under 1986-1995, avseende vård för psykiska problem, självmord, självmordsförsök, alkohol och drogmissbruk, jämfört med icke-adopterade svenska individer i samma ålder. Risken var tre till fem gånger så hög.

Lindblad et al. (2003) fann i en nationell kohort-studie av alla 5 942 utlandsfödda adopterade i Sverige födda 1968-1975, på basis av nationella register från 1997-1999, att adopterade vuxna jämfört med den åldersmatchade befolkningen som helhet, oftare hade psykiatriska problem och erhöll socialhjälp. Högre ålder vid adoptionen var en riskfaktor vid förtidspensionering, socialhjälp och låg utbildningsnivå. Utbildningsnivån för hela gruppen adopterade låg dock på samma nivå som för befolkningen i sin helhet, men lägre när man justerade för adoptivföräldrarnas socialgrupp.

I tidigare forskning har man identifierat ett antal faktorer som kan bidra till ökad förståelse för varför det går bra för majoriteten av adopterade, medan andra får en mer problematisk livssituation. Dessa faktorer kan kopplas till såväl barnets erfarenheter före adoptionen som i adoptivfamiljen.

Syfte

Syftet med undersökningen är att över tid studera ev. förändringar i utlandsfödda

adopterades identitetsformande inom två livsdomäner, nämligen biologiskt och etniskt ursprung. Vidare att studera detta i förhållande till omständigheter och attityder i adoptivfamiljen relaterade till barnets ursprung, attityder från samhället samt individuella karaktäristika hos den adopterade såsom psykisk hälsa, självkänsla, kön, ålder.

Ett andra syfte är att över tid studera utlandsfödda adopterades psykiska hälsa och sociala anpassning.

Metoder

Undersökningsgrupp

I undersökningen deltog 42 utlandsfödda adopterade. De utgjorde den äldsta gruppen i en studie av 181 adopterade ungdomar som ägde rum 1991 (Cederblad et al. 1994, Irhammar 1997, 1999, Irhammar & Cederblad 2000), där 181 familjer, boende i Skåne, inbjöds att delta i en intervjustudie med fokus på de adopterades identitet och psykiska hälsa. En majoritet av familjerna (84 %) accepterade att delta. Dessa familjer hade under perioden 1970-77 adopterat barn via Adoptionscentrum, vilken då var den enda adoptionsorganisationen i Sverige. Adoptionscentrum hanterade vid denna tidpunkt 40 procent av alla adoptioner från andra länder till Sverige. Omkring 35 procent av adoptivbarnen kom från Korea genom Socialstyrelsens försorg och cirka 25 procent av alla adoptioner till Sverige skedde via privata kontakter.

När den första undersökningen ägde rum var de som ingår i den föreliggande

longitudinella studien mellan 18 och 27 år gamla. Vid andra undersökningstillfället 1998, hade deltagarna hunnit bli mellan 25 och 34 år. Alla som var 18 år eller äldre vid första undersökningstillfället, inbjöds att delta i uppföljningen ($n=45$). Två ville inte medverka i studien och en exkluderades på grund av begåvningshandikapp. En av de medverkande har inte fyllt i självskattningsformulär avseende psykisk hälsa.

Två tredjedelar av dem som ingick i studien var kvinnor. Hälften hade varit över två år vid ankomsten vilket innebär att den aktuella gruppen hade adopterats vid högre ålder ($M=33$ månader, $SD=27.33$) jämfört med hela den ursprungliga undersökningsgruppen av adopterade ($M=14$ månader, $SD=19.21$).

Merparten av de adopterade var födda i Asien (huvudsakligen Indien, Thailand och Sri Lanka) och Latinamerika (huvudsakligen Chile och Colombia). Det var fler adopterade som kom från Asien i uppföljningsgruppen, jämfört med hela den ursprungliga undersökningsgruppen (88 % vs. 73 %), vilket beror på att det i början av 70-talet adopterades fler barn från Asien.

Identitetsintervju

I första undersökningen intervjuades adoptivföräldrarna och deras barn var för sig med hjälp av semistrukturerade intervjuer. I uppföljningen intervjuades enbart de adopterade, eftersom de nu var vuxna och många av dem hade egna familjer. Adoptivföräldrarna intervjuades om sitt sätt att hantera barnets biologiska och etniska ursprung under uppväxten. I både första

och andra studien intervjuades de adopterade utifrån tre teman:

- Den aktuella livssituationen, inkluderande frågor om familj, utbildning och arbete.
- Den biologiska familjen med fokus på den adopterades tankar på och intresse av att söka information om familjen samt förändringar över tid.
- Etnisk självidentitet, intresse för etniskt ursprung, extern identifikation, diskriminering, strategier för att hantera diskriminering samt förändringar över tid.

Nästan alla intervjuer ägde, vid första intervjutillfället, rum hemma hos adoptivfamiljen och vid det andra hemma hos den adopterade. Intervjuerna varade mellan 4-5 timmar. De spelades in på band och skrevs ut. Intervjuerna tolkades för att bedöma huruvida deltagarna kunde bedömas tillhöra eller inte tillhöra grupperna av dem som a) tänkte på sin biologiska familj, b) var intresserade av att aktivt söka information om sin biologiska familj, c) hade en svensk självidentitet och d) hade ett aktivt intresse för sitt etniska ursprung.

För att bedöma intresse för etniskt ursprung skapades ett index av fyra variabler 1) läser om landet och dess kultur, 2) lyssnar på musik från landet, 3) vill lära sig landets språk, 4) vill besöka ursprungslandet. Indexet gav en totalpoäng som gjorde det möjligt att dikotomisera variabeln utifrån ett mer aktivt intresse eller brist på intresse. Intresse för etniskt ursprung bedömdes som aktivt om det tillsammans med att man till exempel läste om ursprungslandet också inkluderade en önskan om att besöka landet.

För att den adopterades självidentitet skulle bedömas som svensk var de tvungna att uppleva sig själva så gott som 100 procent svenska. De som var ambivalenta i sin inställning kom att tillhöra kategorin »icke-svensk«. För att kontrollera interbedömar-reliabiliteten kodades vid andra undersökningstillfället 20 procent slumpmässigt utvalda intervjuer oberoende av två kodare. Överensstämmelsen var 88 procent för tankar på biologiskt ursprung, 100 procent för intresse för biologiskt ursprung, etnisk självidentitet samt intresse för etniskt ursprung.

Intervjuerna analyserades också i syfte att finna olika teman och kategorier inom olika identitetsområden. Citaten i resultatredovisningen är valda för att illustrera de vanligast förekommande uttalandena inom olika kategorier.

Självkänsla, psykisk hälsa och social anpassning

Självkänsla uppmättes i första studien med hjälp av frågeformuläret *Jag tycker jag är* (Ouvinen-Birgerstam 1984). Testet mäter olika aspekter av självkänsla samt ger en totalpoäng. Delskalorna består av fysiskt utseende, kompetens, psykiskt välbefinnande, familjerelationer och relationer till andra utanför familjen. Split-half korrelationerna varierade från 0.91 till 0.93. I uppföljningen användes *Som jag ser mig själv* (Irhammar & Birgerstam 1998), en vuxenversion av *Jag tycker jag är*. Högre poäng indikerar högre grad av självkänsla (Chronbach's alpha .96).

I såväl första som andra undersökningen

fyllde de adopterade också i Symtom Check List, SCL-90 (Derogatis et al. 1977). Detta ofta använda mätinstrument består av 90 frågor som ska återspegla psykosomatiska eller emotionella problem och ger en totalpoäng samt nio diagnoskategorier. I denna studie användes totalpoängen. Högre poäng indikerar lägre psykiskt välbefinnande. Chronbach's alpha för den svenska normgruppen är .97 (Fridell et al. 2002).

De adopterades sociala anpassning studerades med hjälp av utbildningsnivå, arbete (regelbundet arbete, tillfälligt arbete, arbetslös, förtidspension) och egna familjesituation (gift, sammanboende, ensamstående, barn).

Statistiska analyser

För att kunna genomföra relevanta statistiska beräkningar, eftersom undersökningsgruppen är förhållandevis liten, har kvalitativa variabler/kategoridata dikotomiserats. De statistiska analyserna inkluderar Chi-square, t-test och ANOVA och har genomförts med hjälp av SPSS 11.0 med en signifikansnivå på 5 procent.

Resultat

De förändringar som skett mellan första och andra undersökningstillfället, gällande de olika identitetsaspekterna, sammanfattas inledningsvis i Tabell 1 och kommenteras under separata avsnitt i den följande redovisningen.

Tabell 1.

Förändring från första till andra intervjutillfället avseende identitetsaspekter.

Identitetsaspekt	< 18 år int. 1*		> 18 år int. 1		> 18 år int. 2	
	n (132)	%	n (42)	%	n (42)	%
Tänker på BF	94	71	30	71	30	71
Vill söka kunskap om BF	69	52	19	45	8	19
Vill söka kunskap om EU	90	68	20	48	23	55
Svensk självidentitet	113	86	39	93	34	81
Identifierad som invandrare	73	55	36	86	34	81

BF = biologisk familj, EU = etniskt ursprung.

*Grupp som ingick i första undersökningen (Irhammar 1997) men som ännu ej följts upp.

Det biologiska ursprungets betydelse

Tankar på den biologiska familjen, ett inre sökande. Att tänka på och fundera över sin biologiska familj är ett sätt att utforska denna livsdomän. Omkring 70 procent tänkte på sin biologiska familj i såväl första som andra undersökningen. Hos nio individer hade tankarna på den biologiska familjen klingat av. Lika många hade tidigare inte haft några tankar på sin biologiska bakgrund men hade nu börjat fundera över den. För fyra av dem hade tankarna aktualiserats av att de haft problem med sig själva eller i relationen till adoptivföräldrarna. Två hade börjat tänka på sin biologiska familj när de fick barn, två när de reste tillbaka till sitt ursprungsland, en kunde inte relatera till någon särskild situation.

Det finns inte lika tydliga skäl till varför man inte längre funderar på sin biologiska familj. För tre av de intervjuade var de biologiska föräldrarna döda i verkligheten eller

i deras fantasi. Fyra talade om att man medvetet lagt denna del av sitt liv åt sidan, deras liv var här. En hade träffat sin biologiska mor och under en tid upprätthållit brevkontakt, men sedan slutade modern att skriva och därmed upphörde hennes egna tankar.

Det vanligaste temat i de adopterades tankar, både vid första och andra intervjutillfället, var hur de biologiska föräldrarna såg ut och vem de själva liknade.

När jag var i tonåren saknade jag någon att jämföra mig med, för att se hur jag skulle se ut som vuxen. Då började jag tänka på vem av mina biologiska föräldrar jag var lik.

Vid andra intervjutillfället hade frågan om varför de en gång lämnats av sin biologiska familj fått större aktualitet. Även om de själva hade mycket lite kunskap om orsaken, hade de ofta skapat sig någon form av förklaring.

Jag undrade men har redan fått svaret, hon

försökte behålla mig i fyra månader. Det är tillräckligt för mig. Hon har inte bara slängt iväg mig, jag var älskad. Det är inte lätt att ha ett barn, jag anklagar henne inte. Jag är säker på att hon inte var gift.

De flesta adopterade visade medkänsla för det beslut de biologiska föräldrarna förmodades ha fattat, men det fanns också de som inte hade någon förståelse för detta.

När vi väntade vår son kom jag mycket nära känslan av hur svårt det måste ha varit att lämna ett barn. Är det inte möjligt att kämpa hårdare för att behålla barnet? Jag vet att min mamma dog och att det var för mycket för min far, så jag kom till ett barnhem. Jag vet ingenting om hans känslomässiga reaktioner, bara de praktiska arrangemangen runt adoptionen. Hans skäl är förmodligen goda nog. Särskilt när man har hållit ett barn i sina armar, glömmes man aldrig det. Det måste vara svårt att lämna ett barn.

Några undrade hur deras biologiska föräldrar levde idag och hur deras eget liv skulle ha gestaltat sig om de hade stannat kvar i ursprungslandet. Hos dem som fått barn var det vanligt att de under graviditeten och runt förlossningen undrade vad de bar med sig i sitt genetiska arv, till exempel i form av sjukdomar.

Varken vid första eller andra undersökningstillfället fanns någon statistiskt signifikant skillnad mellan män och kvinnor huruvida de tänkte på sin biologiska familj eller inte. Det fanns inte heller några skillnader, mellan dem som tänkte och inte tänkte på sin biologiska familj, relaterade

till psykiskt välbefinnande, hur man i adoptivfamiljen hanterat barnets ursprung, om adoptivföräldrarna separerat under barnets uppväxt eller om de adopterade själva fått barn.

Att söka mer information om den biologiska familjen, ett yttre sökande.

Ett annat sätt att utforska det biologiska ursprunget är genom ett mer aktivt, yttre sökande efter mer kunskap. 19 av de adopterade (45 %) ville vid första undersökningstillfället söka mer information om sin biologiska familj. Vid det andra undersökningstillfället hade andelen minskat till åtta (19 %). Den grupp som nu ville söka hade signifikant lägre psykiskt välbefinnande ($p < .01$) och lägre självkänsla ($p < .05$).

Inte vid något av undersökningstillfällena framkom statistiskt signifikanta skillnader relaterade till kön, adoptionsålder, variabler kopplade till adoptivfamiljen, eller om man själv fått barn. Det var mestadels för att få mer vetskap, inte nödvändigtvis för att träffa de biologiska föräldrarna, som de adopterade ville söka mer information. Syftet var att utforska och komplettera den del av sin historia som man saknade kunskap om. Vid andra intervjutillfället var motiven för att söka mer information om den biologiska familjen oftare ett uttryck för en otillfredsställande livssituation.

Om jag hade vänner här och kände mig tillfreds med mitt liv vet jag inte om jag skulle vilja möta dem,...jo det är jag säker på att jag hade, men kanske inte så starkt som det

är just nu, när jag inte har så många vänner och det är svårt för mig att komma i kontakt med människor.

Orsakerna till att vissa inte var intresserade av att söka mer information var likartade vid första och andra undersökningen. De som tänkte på sin biologiska familj, men inte ville gå vidare, avstod oftast av tre skäl. En orsak var en upplevd lojalitetskonflikt gentemot adoptivföräldrarna. De var rädda att såra adoptivföräldrarna.

Min mamma lämnade mig av något skäl, jag tror inte hon gjorde det frivilligt. Jag har aldrig känt mig splittrad för att jag är adopterad. Jag måste ha haft en stark uppväxt från början, eftersom jag har känt mig så trygg. Jag har mina föräldrar här och jag har ett bra liv. Det skulle ha varit svårt för mig att möta min mamma. Det skulle säkert ha varit svårt för henne också. Jag skulle aldrig göra så mot mina adoptivföräldrar, därför att de har tagit hand om ett främmande barn och gett det kärlek. Då kan jag inte vara otacksam och söka efter mina biologiska föräldrar. Jag har bekanta som har gjort det och ofta blir det en så traumatisk upplevelse så jag vill verkligen inte göra det.

Ett annat skäl var rädsla att göra sig själv illa.

Jag vågar inte för jag vet inte hur jag kommer att reagera, Tänk ifall de kommer ihåg mig och fortfarande har känslor för mig. Det skulle vara jättejobbigt. Jag vill inte träffa dem, bara veta hur de har det.

En tredje orsak var att fantasier om den bio-

logiska familjen tycktes viktigare än verkligheten.

Jag är rädd att få veta att de inte lever. Jag vill ha dem i min fantasi, behålla mina drömmar och min tro. Verkligheten är inte så viktig.

Vid andra undersökningstillfället förekom mindre fantasier kring de biologiska föräldrarna och mer realistiska föreställningar.

Det etniska ursprungets betydelse

Etnisk självidentitet och extern identifikation. Vid första undersökningstillfället upplevde sig 39 individer (93 %) som svenska, vid andra tillfället var det något färre, 34 (81 %). En svensk självidentitet var inte vid något av undersökningstillfällena relaterad till psykiska problem eller lägre självkänsla. En »icke-svensk« självidentitet var däremot vid andra undersökningstillfället associerad med ett lägre psykiskt välbefinnande ($p < .05$) och lägre självkänsla ($p < .001$).

Variabler som kön, adoptivföräldrarnas öppenhet mot barnets ursprung eller attityder de adopterade mötte i samhället, hade ingen statistiskt säkerställd betydelse för den etniska självidentiteten. Merparten hade vid både första och andra undersökningstillfället blivit identifierade som invandrare (86 % vs 81 %). För de flesta handlade det om situationer förknippade med någon form av upplevd konflikt, antingen genom att de mötte negativa attityder eller upplevde sig besvärade av att deras utseende uppmärksammades.

Vid första undersökningstillfället hade de oftast inte utvecklat några strategier för att hantera negativa bemötanden. De använde språket för att betona sin svenska tillhörighet inför andra. Språket hade också betydelse för hur de blev externt identifierade. Ofta satte andra likhetstecken mellan att tala svenska och att vara svensk.

Vid andra intervjutillfället hade det svenska språket fortfarande stor betydelse för dem när det gällde att betona den svenska tillhörigheten och bli identifierade såsom varande svenska. De flesta hade nu utvecklat ett mer konfrontativt sätt att hantera negativa bemötanden.

Naturligtvis får jag kommentarer. Det var en berusad man som började skrika till mig att jag hade kommit hit för att ta deras män och leva på hans pengar. Jag kunde inte låta bli att svara: Jag tror det är du som lever på mina skattepengar. Jag talade flytande svenska och jag tror aldrig jag har sett någon bli så förvånad.

Många upplevde att de blev misstänksamt behandlade i affärer och av äldre personer. De upplevde vid andra undersökningstillfället att klimatet hade hårdnat, genom att det nu var mer accepterat att uttrycka negativa attityder gentemot invandrare.

Jag kan märka det hos äldre personer, i en blick som säger: Det är zigenare eller mörka människor som bara kommer hit för att stjäla. Dom kanske inte säger någonting, men jag känner vibrationerna. Det kan till exempel vara i en mindre affär, dom tror inte jag kan språket och ingen tilltalar mig.

Intresse för etniskt ursprung. Från första till andra undersökningen hade antalet adopterade som visade intresse för sitt etniska ursprung ökat från 20 till 23 (48% vs 55%). De som adopterats efter ett och ett halvt års ålder var vid uppföljningen oftare intresserade av sitt etniska ursprung ($p = .01$). Inga övriga variabler var relaterade till intresse för etniskt ursprung, varken vid första eller andra undersökningstillfället.

Vid första undersökningstillfället hade två (5%) varit tillbaka i sina ursprungsländer, vid andra tillfället var det elva (26%). Alla som sedan första undersökningen rest tillbaka hade gjort det efter 20 års ålder. Hälften hade rest på föräldrarnas initiativ och hälften hade själva initierat resan.

De som ville resa tillbaka till sitt ursprungsland, men ännu inte gjort det, underströk både vid första och andra intervjun vikten av att skaffa sig egna upplevelser och själv äga kunskapen för att kunna berätta om sitt land för andra och för sina barn.

Jag vill se barnhemmet, se landet och få min bröllopsklänning uppsydd där. Jag känner att jag vet så lite, dels för mig själv, dels för mina framtida barn. Du måste vara så intresserad så att du vet någonting och kan berätta för andra. Jag har inga minnen av mina upplevelser i mitt ursprungsland. De är omedvetna. Jag vill ha verkliga bilder.

En annan anledning att resa var att man ville stämma av sitt utseende, men också få en uppfattning om vem man skulle kunna ha varit, om man blivit kvar i landet. Det tycks finnas ett behov av att knyta ihop livet här med livet där, men också att få den egna barndomen bekräftad.

För de flesta som varit tillbaka i sitt ursprungsland var mötet med barnhemmet resans höjdpunkt, att få komma tillbaka och se var man hade varit och hur man hade levt som liten. Många hade blivit väl mottagna och det hade funnits personal som kom ihåg dem, vilket de upplevde som mycket betydelsefullt. Några hade upplevt det som en stor besvikelse när de inte känt sig välkomna och det inte fanns någon som kunde komma ihåg dem från tiden på barnhemmet.

Resan till ursprungslandet innebar för alla någon form av kulturkrock, även för dem som försökt att förbereda sig väl. Trots detta upplevde de allra flesta resan som mycket givande, de hade fått svar på frågor som de nu kunde koppla av från.

Psykisk hälsa

Jämfört med en svensk epidemiologisk

studie var de adopterades psykiska hälsa, mätt med SCL-90, vid det första undersökningstillfället lika god avseende totalpoäng som jämförelsegruppen. Vid andra undersökningstillfället ökade den totala symtombelastningen enligt SCL-90, men ökningen var bara signifikant för män jämfört med den svenska normgruppen (Tabell 2). När gruppen delades i dem som kommit före respektive efter två års ålder ökade symtombelastningen signifikant för både män ($p < .05$) och kvinnor ($p < .05$) i den äldre gruppen, jämfört med normgruppen. I hela undersökningsgruppen låg tolv individer (30%) 1 SD över medelvärdet för den svenska normgruppen (Fridell et al. 2002). Nio hade ökat sin totalpoäng och fyra hade minskat den.

Bland dem som sedan första undersökningstillfället utvecklat en sämre psykisk hälsa återfanns tre mönster. De som kunde karaktäriseras som svagt begåvade d.v.s.

Tabell 2.

De adopterades totalpoäng för SCL-90 vid första och andra undersökningstillfället, jämfört med en svensk normgrupp

	Adopterade			Svensk-född jämförelsegrupp a)			
	N	M	SD	N	M	SD	
Män							
Intervju 1	15	37,5	36,5	49	45,9	39,6	ns. (t = -0.73)
Intervju 2	15	47,5	43,9	111	29,7	26,1	* (t = 2.26)
Kvinnor							
Intervju 1	25	48,4	36,1	337	53,1	44,1	ns. (t = -0.52)
Intervju 2	25	51,6	51,8	157	40,5	36,0	ns. (t = 1.34)

a) Resultatet från första undersökningen jämfördes med åldersgruppen 20-25.5 år i den svenska normgruppen (Fridell et al. 2002). Resultatet från den andra undersökningen jämfördes med åldersgruppen 25.5-40.5 år i samma normgrupp. Låg totalpoäng innebär låg symtombelastning.

* $p < .05$, ns = ingen signifikans

hade haft svårt att klara skolan, vilket inte vållade psykiska problem så länge de bodde hemma, men som blev bekymmersamt när de på egen hand skulle ta sig ut i livet och på arbetsmarknaden. Det fanns också de som under uppväxten haft problem av mer social karaktär, men som först nu uppvisade psykiska problem. Den sista gruppen bestod av dem som levde ett till synes välordnat liv, men som trots detta visade tecken på psykisk ohälsa. De som hade kvarstående symtom från första undersökningen hade upplevt problem i adoptivfamiljen och hade en psykiatrisk diagnos.

De adopterade hade lika god självkänsla som den svenska normgruppen, vid både första och andra undersökningen.

Social anpassning

De flesta adopterade var socialt välanpassade. De hade arbete som krävde minst gymnasieutbildning eller studerade fortfarande på gymnasie- eller universitetsnivå. 17 procent hade tillfälliga arbeten, var arbetslösa eller förtidspensionerade. Kvinnorna hade mer framgångsrik anpassning än männen.

19 av de fyrtiotvå individerna (45 %) var gifta eller sammanboende, 19 bodde själva och två levde med adoptivföräldrarna. 16 (38 %) hade fått barn (elva kvinnor och fem män). Hälften levde med barnets andre biologiska förälder, 25 procent levde med en annan partner och 25 procent levde ensamma med sitt barn.

Diskussion

Biologiskt ursprung

För de flesta adopterade tycks den biologiska familjen vara en del av deras liv, men familjens betydelse varierar från individ till individ och under olika perioder i livet. Tidigare studier (Humphrey & Humphrey 1989, Irhammar 1997, Schechter & Bertocci 1990, Triseliotis & Russel 1984) har funnit att kvinnor, särskilt under tonåren, var mer intresserade av sitt ursprung än män. I vår grupp fanns ingen skillnad mellan män och kvinnor varken vid första eller andra undersökningstillfället. Det kan tolkas som att kvinnor tidigare har ett intresse för sitt biologiska ursprung men att dessa könsskillnader jämnas ut över tid.

I den andra undersökningen framkom inte något statistiskt signifikant samband mellan tankar på det biologiska ursprunget och ansträngda familjerelationer, öppenhet i adoptivfamiljer till barnets ursprung eller sämre psykiskt välbefinnande, vilket var fallet hos de adopterade tonåringarna (Irhammar 1997). Däremot framkom i de enskilda intervjuerna tecken på att personliga problem eller problem med adoptivföräldrarna kan öppna upp för tankar på den biologiska familjen. Det kan ligga nära till hands att då fundera över hur livet skulle ha varit om man inte blivit adopterad.

Önskan om att ta reda på mer om den biologiska familjen minskade påtagligt över tid och påverkades inte lika mycket av faktorer relaterade till adoptivfamiljen hos de vuxna adopterade, som under tonåren (Irhammar 1997, 1999). I likhet med tidigare studier (Koval & Schilling 1985, Tri-

seliotis 1973) framträdde ett lägre psykiskt välbefinnande som den mest relevanta faktorn för ett mer aktivt intresse för den biologiska familjen i vuxen ålder. Irhammar och Bengtsson (2005) visar att i den grupp av vuxna adopterade, som hade en otrygg anknytning, var det fler som intresserade sig för att söka sitt biologiska ursprung. Något generaliserat skulle man kunna säga att motiven för att söka ändrades från att utforska denna livsdomän för att komplettera sin livshistoria, till att vara uttryck för en otillfredsställande livssituation.

De adopterades rädsla att framstå som otacksamma mot adoptivföräldrarna, om de ville ta reda på mer om sin biologiska familj, är något förvånande eftersom adoptivföräldrarna ofta hade varit öppna och talat med barnen om deras ursprung. Oftast hade de gjort det när barnen var små. När barnets intresse för sitt ursprung ökade under tonårstiden kunde ämnet upplevas som passé av adoptivföräldrarna. De har ju redan berättat för barnet det som fanns att veta och barnet uppfattades nu som en självklar del av adoptivfamiljen. Detta kan uttryckas som att föräldrar och barn inte är i fas med varandra (Irhammar 1997, 1999, Irhammar & Cederblad 2000), vilket är i linje med det Brodzinsky et al. (1986) säger om att det adopterade barnet behöver olika typer av kunskap allteftersom det växer upp.

Etniskt ursprung

I likhet med andra undersökningar (Botvar 1995, Kim 1995, Rørbech 1989) tycks adopterade oavsett ålder oftare ha en

etnisk självidentitet som motsvarade adoptivföräldrarna och majoritetsbefolkningen i landet. En »icke-svensk« självidentitet var vid andra undersökningstillfället kopplat till ett lägre psykiskt välbefinnande, något som också framkom hos tonåringar (Irhammar 1997). Irhammar och Bengtsson (2005) visar att de med en »icke-svensk« självidentitet oftare hade en otrygg anknytning. Detta kan tolkas som att en »icke-svensk« självidentitet snarare är ett tecken på upplevelse av bristande tillhörighet, än att den utgör en etnisk identitet. Intresse för etniskt ursprung var enligt Irhammar och Bengtsson däremot jämt fördelat över olika anknytningskategorier.

Om intresset för att ta reda på mer om biologiskt ursprung minskar över tid så tycks intresset för den etniska bakgrunden vara mer stabilt. Under tonåren var intresse för etniskt ursprung relaterat till högre adoptionsålder, men också till missnöje med det egna utseendet, lägre psykiskt välbefinnande och bristande intresse i adoptivfamiljen för barnets ursprung. Vid uppföljningen var enbart högre ankomst-ålder relaterat till ett ökat intresse för det etniska ursprunget. Att intresset för etniskt ursprung kvarstod över tid, medan intresset för biologiskt ursprung minskade, kan bero på att omgivningens reaktioner påminner dem om att de inte upplevs lika svenska som de upplever sig själva.

Det är ofrånkomligt att det måste innebära en viss påfrestning att alltid behöva stå upp för och stå till svars för sitt ursprung. För att hantera denna påfrestning behöver utlandsfödda adopterade utveckla coping-strategier, något de tycks göra över tid.

Sammantaget visar resultaten att majo-

riteten, vid båda undersökningarna, då och då tänkte på sin biologiska familj, vilket var förenligt med god psykisk hälsa och god självkänsla.

Färre, omkring 20 procent, var fortfarande som vuxna starkt upptagna av sin biologiska familj, vilket yttrade sig i fortsatt sökande efter mer information om den. Denna grupp hade sämre psykisk hälsa, sämre självkänsla och oftare en otrygg anknytning. Av den kvalitativa analysen framgick att dessa individer ofta kände sig otillfredsställda med sitt liv i Sverige. Lika många, omkring 20 procent, hade inte en entydig svensk identitet, även denna grupp hade sämre psykisk hälsa, sämre självkänsla och oftare en otrygg anknytning.

Intresse för etniskt ursprung, som omkring hälften hade, var i stort sett oförändrat från den första till den andra undersökningen. Hos de vuxna var ett sådant intresse förenligt med både god psykisk hälsa och god självkänsla. Av den kvalitativa analysen framgick att det etniska intresset ofta var ett uttryck för en önskan att skapa broar mellan den första tiden i ursprungslandet och livet i Sverige, mellan den tidiga barndomen och det nuvarande vuxenlivet, att integrera det som varit med nuet och framtiden.

Psykisk hälsa

Vid vår första undersökning visade inte den här gruppen någon ökad grad av psykiska problem. Detta är i linje med de flesta skandinaviska studier (Dalen & Sætersdal 1988, 1992, Kvist et al. 1989, Nord et al. 2001, Pruzan 1977) förutom en större register-

studie (Hjern et al. 2002). Den sistnämnda undersökningen inkluderade alla utlandsfödda adopterade födda 1970-1979, medan vår grupp bara inkluderade barn placerade genom en adoptionsorganisation. Kanske grupper som inte fanns med i vår studie såsom privata adoptioner eller adoptioner av barn från Korea, förklarar skillnaden i resultat. Så allvarliga tillstånd som Hjern och medarbetare noterade, till exempel självmordsförsök, är mycket ovanliga; 202 fall av de 11 320 individer som inkluderades i deras undersökning. Så sällan förekommande händelser kan av statistiska skäl inte bli synliga i ett litet material som vårt.

Hälften i uppföljningsgruppen tillhörde dem som hade kommit vid högre ålder, efter två års ålder. I vår första undersökning visade inte denna grupp mer psykiska problem jämfört med de övriga. Uppföljningen visade emellertid att de individer som låg över 1 SD för normgruppen på SCL-90 var dubbelt så många som förväntat i den gruppen.

Vid vår uppföljning hade de adopterade mer långvariga problem att ta sig in på arbetsmarknaden än befolkningen generellt (17 % mot 9 %). Detta ligger i linje med vad Lindblad et al. (2003) fann.

Vårt resultat visar att bara hälften av dem som fått barn levde tillsammans med sitt barns andra biologiska förälder. Detta skiljde sig från icke-adopterade i samma ålder där 90 procent lever tillsammans. Färre icke-adopterade lever med en ny partner jämfört med vår grupp (5 % vs 25 %). Andelen ensamstående föräldrar skiljde sig emellertid inte åt. De här resultaten kan peka på att vissa adopterade har svårare att upprätthålla en nära vuxen relation, även

om Irhammar och Bengtsson (2005) inte visar på någon generell skillnad i anknätningsmönster i jämförelse mellan gruppen vuxna adopterade och en normgrupp.

Det tycks dock som om steget från att leva med en stödjande adoptivfamilj till ett självständigt vuxet liv kan bli särskilt svårt för gruppen av adopterade som kommit vid högre ålder, vilka löpt risken att ha haft en traumatisk start i livet före en sen adoption.

Många riskfaktorer kan spela in som ökad känslighet för separationer, tidiga, varaktiga personlighetsstörningar eller kognitiva handikapp, diskriminering och förlängda identitetsproblem.

Det är därför viktigt att följa upp resten av de 181 individer som deltog i vår första undersökning för att ytterligare kunna belysa dessa frågor i en större grupp av adopterade som kommit vid olika åldrar.

Referenser

- Botvar, P. (1995) *När Öst möter Vest. En undersökelse blant adopterte fra Korea, India og Thailand*. Diaforskning: Rapport nr.1. Oslo: Dia-konhjemmets höjskolecenter.
- Brodzinsky, D. M. (1987) »Adjustment to Adoption. A psychosocial perspective«, *Clinical Psychology Review*, 7, s. 25-47.
- Brodzinsky D M, Pappas C, Singer L N & Braff A N (1981) »Children's Conception of Adoption«. *Pediatric Psychology*, 6, s. 177-189.
- Brodzinsky D M, Schechter D & Brodzinsky A B (1986) »Children's Knowledge of Adoption«. I R. D. Ashmore & D. M. Brodzinsky (Eds.) *Thinking about the Family; Views of Parents and Children*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cederblad, M. (1981) »Utländska adoptivbarns psykiska anpassning«, *Läkartidningen*, 78, s. 816-819.
- Cederblad, M. (1982) *Utländska adoptivbarn som kommit till Sverige efter tre års ålder*. NIA-Statens nämnd för internationella adoptioner. Stockholm.
- Cederblad, M. (1991) »Hög ålder vid adoption – största risken för att utveckla anpassningsproblem i tonåren«. *Läkartidningen*, 88, 12, s. 1081-1085.
- Cederblad M, Irhammar M, Mercke AM & Norlander E (1994) *Identitet och anpassning hos utlandsfödda adopterade ungdomar*. Forskning om barn och familj nr.4. Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri. Lunds Universitet.
- Cederblad M, Höök B, Irhammar M & Mercke AM (1999) »Mental health in International Adoptees as Teenagers and Young Adults. An Epidemiological Study«. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 8, s. 1239-1248.
- Dalen, M. & Sætersdal B. (1988) *Utenlandsadopterte barn i Norge: Sommerfugler i vinterland*. Oslo: J W Cappelen.
- Dalen, M. & Sætersdal, B. (1992) *Utenlandsadopterte barn i Norge: tilpasning– opplæring– identitetsutvikling, empirisk undersøkelse og teoretisk vidareutvikling*. Spesiellærer-høgskolen, Universitetet i Oslo.
- Derogatis L R, Lipman R S & Cleary P A (1977) »Confirmation of the Dimensional Structure of the SCL-90. A study in construct validity«. *Journal of Clinical Psychology*, 33, s. 981-989.
- Fridell M, Cesarec Z, Johansson M & Malling-Andersen S (2002) Symptom Checklist 90. SCL-90. *Svensk Normering, Standardisering*

- och Validering av Symtomskalan. Statens Institutionsstyrelse SiS, Stockholm.
- Gaber, I. (1994) »Transracial Placements in Britain: A History«. I I. Gaber & J. Aldridge (Eds.) *Culture, Identity and Transracial Adoption: In the best interest of the child*. London: Free Association Books.
- Grotevant, H. D. (1997) »Coming to Terms with Adoption: The Construction of identity from adolescence into adulthood«. *Adoption Quarterly*, 1, s. 3-27.
- Grotevant H D, McRoy R G, Elde C & Fravel, D L (1994) »Adoptive Family System Dynamics: Variations by level of openness in the adoption«. *Family process*, 33, s. 125-146.
- Grotevant H D, Dunbar N, Kohler J K & Lash Esau A (2000) »Adoptive Identity: How Contexts Within and Beyond the Family Shape Developmental Pathways«. *Family Relations*, 49, s. 379-387.
- Hjern A, Lindblad F & Vinnerljung B (2002) »Suicide, Psychiatric Illness, and Social Maladjustment in Inter-country Adoptees in Sweden: a Cohort Study«. *Lancet*, 360, s. 443-448.
- Humphrey, H. & Humphrey, M. (1989) »Damaged Identity and Search for Kinship in Adult Adoptees«. *British Journal of Medical Psychology*, 62, s. 301-309.
- Irhammar, M. & Bengtsson, H. (2005) »Attachment and Identity in a Group of Adult International Adoptees«. *Adoption Quarterly*, 2, s. 1-25.
- Irhammar, M. & Cederblad, M. (2000) »Outcome of Inter-Country Adoptions in Sweden«. I P. Selman (Ed.) *Intercountry Adoption. Developments, Trends and Perspectives*. London: British Agencies for Adoption & Fostering.
- Irhammar, M. (1999) »Meaning of Biological and Ethnic Origin in Adoptees Born Abroad«. In A-L Rygvold, M Dalen & B Saetersdal (Eds.) *Mine – Yours Ours and Theirs. Adoption and Changing Kinship and Family*. Oslo: Department of Special Needs Education.
- Irhammar, M. & Birgerstam, P. (1998) *Som jag ser mig själv*. Arbetsmaterial ej publicerat.
- Irhammar, M. (1997) *Att utforska sitt ursprung. Identitetsformande under adolescensen hos utlandsfödda adopterade. Betydelsen av biologiskt och etniskt ursprung*. Avhandling, Psykologiska Institutionen, Lunds Universitet.
- Kim Wun Yung, Davenport C, Joseph J, Zrul J & Woolford E (1988) »Psychiatric disorder and juvenile delinquency in adopted children and adolescents«. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 27(1), s. 111-115.
- Kim, W. J. (1995) »International adoption: A case review of Korean children«. *Child Psychiatry and Human Development*, 25, s. 141-154.
- Kirk, H. D. (1981) *Adoptive Kinship*. Toronto: Butterworths.
- Kirk, H. D. (1995) *Looking Back Looking Forward. An Adoptive Father's Sociological Testament*. Indianapolis: Perspectives Press.
- Koval, K. A. & Schilling, K. (1985) »Adoption Through the Eyes of Adult Adoptees«. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55, s. 354-362.
- Kvist B, Viemerö V & Forsten N (1989) »Barn adopterade till Finland från utomeuropeiska länder«. *Nordisk psykologi*, 41(2), s. 97-108.
- Lindblad F, Hjern A & Vinnerljung B (2003) »Inter-country Adopted Children as Young Adults – A Swedish cohort study«. *American Journal of Orthopsychiatry*, 73(2), s. 190-202.
- Meier, D. I. (1999) »Cultural Identity and Place in Adult Korean- American Intercountry Adoptees«. *Adoption Quarterly*, 3, s. 15-48.
- Nord L, Ellegaard V, Raunskov J-U & Primdahl M (2001) *Survey made by Småbørnecentret in Århus and Adoption center Århus, Denmark concerning children placed in adoption with Danish families through AC Denmark in 1992 and 1993*. Abstract. Nordic Research Conference, 35 years with inter-country adoptions. Göteborg, September, s. 13-15.
- Ouvinen-Birgerstam, P. (1984) *Jag tycker jag är – En metod för studier av barns och ungdomars självuppfattning. Manual*. Stockholm: Psykologiförlaget.
- Pruzan, V. (1977) *Født I utlandet, adopteret i Danmark*. København: Socialforskningsinstituttet, Publikation 77.

- Rørbech, M. (1989) *Mitt land er Danmark. En undersøgelse af unge adopterede fra Asien, Afrika og Latinamerika* (rapport 14). København: Socialforskningsinstituttet.
- Schechter, M. D. & Bertocci, D. (1990) »The Meaning of Search«. In D. M. Brodzinsky (red.) *The Psychology of Adoption*. New York: Oxford University Press.
- Small, J. (1984) »The Crisis in Adoption«. *International Journal of Social Psychiatry*, 30(1-2), s. 129-142.
- Small, J. (1986) »Transracial Placements: Conflicts and contradictions«. I S. Ahmed, J. Cheetham & J. Small (red.) *Social Work with Black Children and their Families*. London: Batsford
- Sobol, M. P. & Cardiff, J. (1983) »A Sociopsychological Investigation of Adult Adoptees' Search for Birth Parents«. *Family Relations*, 32, s. 477-483.
- Triseliotis, J. (1973) *In Search of Origins: The experience of adopted people*. Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Triseliotis, J. & Russel, J. (1984) *Hard to Place. The Outcome of Adoption and Residential Care*. London: Heinemann.
- Zucker, K. J. & Bradley, S. J. (1998) »Adoptee overrepresentation among clinic-referred boys with gender identity disturbance«. *Canadian Journal of Psychiatry*, 43(10), s. 1040-1043.

Summary

A longitudinal study of identity and mental health in a group of international adoptees in Sweden

The first study was performed at the beginning of the nineties to explore identity development focusing on biological and ethnical origin, and mental health in an adolescent group of adoptees in Sweden. They were placed in their adoptive families between 1970 and 1977 through the only Swedish adoption agency at that time. A follow-up was made in the adult group eight years later, to study changes over time according to identity and mental health. The results show that exploration of biological origin can reflect a normal identity development, where the individuals search for continuity in their life histories, but can also be an expression of an unsatisfactory life situation.

Interest in searching for biological origin diminishes, while interest in ethnic origin remains over time. A Swedish self-identity seems to be unproblematic, but the adoptees will encounter situations where they do not have their Swedish identity confirmed, and meet the same attitudes in society as ethnic minorities; they need strategies to handle these situations, something which they develop over time. The results concerning mental health indicate that the step from living in the supportive adoptive family to independent adult life may be especially difficult for the group of adoptees that may have had a traumatic start of life before a late adoption.